

Międzynarodowa konferencja „Geologiczne i środowiskowe problemy gospodarowania i ochrony doliny górnjej i środkowej Odry” Wrocław, 18–19.11.2004 r.

Idea zorganizowania konferencji poświęconej geologiczno-środowiskowym problemom gospodarowania i ochrony doliny Odry zrodziła się w środowisku wrocławskich geologów, hydrogeologów oraz specjalistów z dziedziny geologii środowiska. Jednym z głównych celów konferencji jest podkreślenie znaczenia tych dziedzin nauki w planowaniu przestrzennym, przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych oraz przy realizacji planów ochrony tego obszaru. Jest to obszar szczególnie, zarówno w kontekście wydarzeń historycznych, jak i współczesnych, wywołanych w rezultacie naturalnych procesów przyrodniczych i w efekcie działalności człowieka. Przykładem są katastrofalne powodzie zdarzające się cyklicznie co kilkadziesiąt lat (1830, 1856, 1903, 1930, 1947, 1997).

W rezultacie tragicznej powodzi w lipcu 1997 r. podjęto wprawdzie różnorodne działania (m.in. w ramach rządowego Programu dla Odry 2006), zmierzające do ograniczenia podobnych zagrożeń w przyszłości, jednak polegają one prawie wyłącznie na realizacji inwestycji hydrotechnicznych. Zbyt małą wagę przywiązuje się w nich do niezwykle istotnych badań geologiczno-środowiskowych, ewolucji i rozwoju geomorfologicznego doliny Odry, szczegółowych badań geologiczno-kartograficznych wybranych odcinków doliny oraz do badań osadów rzecznych dla określenia zasięgów katastrofalnych wezbrań w przeszłości, czy dla oceny możliwości gospodarczego wykorzystania tych osadów.

Z dużych europejskich rzek geologia doliny Odry jest zbadana najslabiej. Jest to forma relatywnie młoda, której rozwój był związany przede wszystkim z kolejnymi transgresjami i recesjami lądolodów kontynentalnych. Etap holocenijskiego rozwoju doliny Odry jest związany z przejściem rzeki roztokowej w meandrującą. W czasach historycznych, w związku z wycinaniem lasów i dostawą materiału drobnoziarnistego, rzeka ponownie zmieniła swój charakter. Częściowym efektem tej zmiany są pokrywy madowe. Z braku badań osadów organicznych występujących w starorzeczach, holocenijski okres rozwoju doliny Odry jest bardzo słabo poznany.

Dotychczas opublikowano tylko kilka datowań wieku bezwzględnej metodą ^{14}C . Brak badań palinologicznych i dendrochronologicznych sprawia, iż wiedza o tarasach Odry jest bardzo skąpa. Z kolei materiały archeologiczne nie były analizowane pod kątem geomorfologicznego rozwoju doliny. Niski stopień rozpoznania ewolucji doliny Odry nie pozwala na odtworzenie zasięgów współczesnych powodzi. Nie jest także znana skala towarzyszących im procesów geologicznych, erozji i akumulacji. Brak dostatecznej wiedzy o długofalowym, tektonicznie warunkowanym trendzie rozwoju doliny, uniemożliwia przewidywanie kierunków migracji koryta, a tym samym powstawania ewentualnych zagrożeń przerwań wałów przeciwpowodziowych. Katastrofalna powódź w roku 1997 wykazała jak duże konsekwencje może mieć niedocenywanie czynników geośrodowiskowych i niedostateczna wiedza o przebiegu naturalnych procesów geologicznych przy zagospodarowaniu doliny rzeki oraz jej bliskiego sąsiedztwa. Powszechnie znane obrazy zalanych w 1997 r. osiedli wrocławskich, zlokalizowanych na polderach Odry, są tego dobitnym przykładem.

Dotychczasowe konferencje poświęcone dolinie Odry koncentrowały się na praktycznych zagadnieniach ochrony przeciwpowodziowej i inwestycji hydrotechnicznych, a aspekty geologiczno-środowiskowe znajdowały się na uboczu poruszanej tematyki. Mamy nadzieję, że obecna konferencja przyczyni się do wyrównania tych dysproporcji. Świadczy o tym zainteresowanie konferencją wśród osób zajmujących się podejmowaną problematyką i szeroki wachlarz tematyki poruszanej w referatach, których streszczenia publikowane są poniżej. Najliczniejszą grupę stanowią referaty typowo geologiczne, dotyczące budowy geologicznej doliny, morfotektoniki, oraz procesów transportu i akumulacji osadów rzecznych. Ponadto po kilka referatów dotyczy zagadnień hydrogeologii i hydrologii, geochemii osadów, hydrogeochemii, ochrony przeciwpowodziowej, obszarów chronionych i ochrony krajobrazu oraz zagospodarowania przestrzennego doliny Odry.

W imieniu organizatorów konferencji pragnę wyrazić nadzieję, że przyczyni się ona do wzrostu zainteresowania poruszaną problematyką nie tylko w środowisku naukowym, ale także wśród wszystkich odpowiedzialnych za programowanie i realizację zagospodarowania i ochrony doliny Odry, tak, aby zakres podejmowanych badań geologiczno-środowiskowych przynajmniej zbliżyć do niezbędnej poziomu.

Andrzej Stachowiak